

—Regaleu-lo a aquella senyora ---. —Vaja, Déu te *guiabi* y l'Àngel bo...», Em Vilanova (*Plorant y Rient*, 1891, p. 7).

Si en català ha estat sempre un dels verbs cabdals de la llengua no es pot dir menys dels idiomes germans: port. i cast. *guiar*, oc. *guizar* o *guidar*, fr. ant. *guier* (avui *guider*), it. *guidare*, són tots mots tan antics com les respectives llengües i d'ús sempre popular i general. Si alguns romanistes han suposat que en cap d'aqueixos idiomes sigui una paraula presa d'un altre de romànic, no ha pas estat a base d'observacions internes ni de fets que constin per la història del mot, sinó tan solament per tal de justificar pel costat fonètic una de les etimologies proposades. En efecte, si partint de l'oc. *guidar* suposem una base amb -r-, les formes hispano-romàniques i italiana haurien de ser francesismes, a causa del tractament d'aquesta consonant; i si, fixant-nos en les formes de la majoria, postulem una base amb -d-, llavors costa d'explicar la variant *guidar* occitana.

Ara bé, el cas és que fins aclucant els ulls davant del detall fonètic, cap de les dites etimologies no és satisfactòria en si. El gòt. *WITAN*, proposat per Diez (*Wb.*, 180), significa 'observar, prestar atenció (a una cosa o persona), estar-hi amatent'; que des d'aquí, passant per 'observar els moviments d'algú' pogué la idea descabdellar-se cap a la de 'guiar', no és cosa de negar-ho del tot, però resta com una possibilitat rebuscada i vaga; ¹ i, fins admetent-la, ens barraria el pas la fonètica, que per la raó indicada ens obligaria a suposar que aquest mot es va propagar des del Nord de França a la resta de la Romània, supòsit inversemblant de totes maneres, i impossible en un mot que justament hauria de venir del gòtic.²

L'etimologia que havia trobat més adhesions (fins a sortir el DCEC) era la de Mackel (*Französische Studien* VI, i, 109), adoptada per Gamillscheg (*EWFS*, s. v. *guider*; *Rom. Germ.* I, 251) i, amb reserves, per Bloch, ²; però segurament és la que menys ho mereix. Es tractaria d'un fràncic **WITAN* que significaria 'mostrar una direcció', 'assenyalar (una cosa)'; però de fet mai no va existir tal mot amb aqueix sentit, i la forma com van arribar a imaginar aquest significat, és típica del groller procedir de certs germanistes del segle passat en matèries semàntiques, en els quals encara confien molts romanistes quan es tracta de germanismes romànics: Mackel va copiar en part les definicions de l'antiquat diccionari germànic de Schade (1880), formades amb una aventurada síntesi de diverses llengües, i barrejades amb definicions hipotètiques de sentits preliteraris, o basades en presumpcions etimològiques; i de més a més hi va afegir, sense distingir-los, altres sentits suposats per ell per explicar el significat romànic.³

Finalment W. Bruckner (*ZRPh.* xxxvii, 1914, 205-10), un dels germanistes més distingits que s'han ocupat de germanismes romànics, suposava un gòtic **WIDAN* a base del *GAWIDAN* de la mateixa llengua, ben documentat en els textos de Wulfila en el sentit d*'ajuntar', a-al. ant. *giwëtan* id., a-al. mj. *weten* 'ju-

nyir (bous)', 'subjectar al jou', 'ajuntar', 'embolcar, embullar (en mals, penes etc.)'; i observant els exemples d'aquest últim matís, tot comparant-los amb d'altres en què el mot, en combinació amb *ûz* (al. *aus*, cat. *de, fora de*), pren l'acc. 'amollar, deixar anar, alliberar', suposava que *weten* pogué pendre el significat de 'conduir, dur (un animal) pel cabestre o ronsal', significat que atribuïa ell al gòt. **WIDAN*. Tot reconeixent que aquesta etimologia és més satisfactòria que les anteriors per a la fonètica romànica (com sigui que la conservació de la *i* no seria un obstacle insuperable, cf. els casos aplegats per Gamillscheg, *Rom. Germ.* II, 36-7, i en Bruckner mateix, pp. 207-9), no podem deixar de reconèixer la fragilitat de la seva base semàntica.

Valia més seguir resoltament el camí, ja suggerit sumàriament per Bruckner, en recordar-nos, massa breument, l'ús de *guiar*, en la terminologia del dret medieval, en el sentit de 'acompanyar algú, garantint-ne la seguretat', per exemple un acusat, un perseguit: de **WIDAN* 'ajuntar-se' es pogué passar a 'escortar, acompanyar', d'on 'guiar'. Hem vist ja una colla de testimonis d'aquesta accepció en els nostres documents més amunt; afegint-hi les altres autoritats antigues que cita ²⁵ *AlcM*, en tindríem encara cinc més, contra dos, de les altres accepcions.

Potser cap altra llengua de la família no és tan orientadora com la nostra, en aquest punt. I afegim-hi proves encara més explícites, en textos del nostre dret medieval, on notem que *guiar* i *anar ab algú* apareixen com a equivalents; així en els *Usatges*: «si negú va ab altre, ni és en via --- son senyor en nula gi[s]sa no! ne puxa reptar --- si d'abans, de son senyor --- no era amonestat que no .l. gidàs ni anàs ab él» (*NCL.*, p. 125). En els *Costs Tort.* veiem ben exposada la institució del *guiatge*: «Si algun hom ha feyta alguna mala feyta e --- lextarà la Ciutat, e despuyx volrà entrar en la ciutat, ab cor e ab volentat que s' pos ab la part a qui aurà forfeyt, un ciutadà de la Ciutat pot assegurar tres dies en la Ciutat o en sos termes: una vegada l'an --- e pus un ciutadà l'aurà *guiat* una vegada l'an, no pot ésser *guiat* dins aquel an per negun altre» (ed. Ol., p. 56). Aquí, doncs, *guiar* és donar-escorta al pròfug en la seva entrada a Tortosa, garantint-ne la seguretat.

Des de la noció de 'anar amb algú' es va passar, ja en romànic, a 'guiar-lo'. És una història semàntica que s'ha repetit en altres èpoques i amb uns altres costums. Car el cat. ant. i cast. ant. *exea* (DCEC), hispano-àr. *šī'a* 'guia', és derivat de l'àr. *šā'a* 'acompanyar'; en alemany *leiten* 'guiar' i *begleiten* 'acompanyar' tenen origen comú; avui mateix, en aranès, el verb *guiar* és desusat, i en lloc d'ell usen *acompanyà*: «*acompanyà et senyó a çò det Rectó*». ⁴ Evolució que, descabdellada fins al cap, o bé en germen, trobem en molts parlars hispano i gallo-romànics. ⁵ Potser ja M-Lübke (*REW*, 9528) pensava en una tal modificació semàntica, en substituir el verb **WIDAN* de Bruckner per un substantiu gòt. **WIDA* 'guia que escorta un foraster'. ⁶

Amb això ens hem acostat com més possible a una